

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ СПОРТА И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА

ЦИЉЕВИ ПОСТИГНУЋА МЛАДИХ ПЛИВАЧА И ЊИХОВА ПОВЕЗАНОСТ СА
ОПАЖЕНОМ МОТИВАЦИОНОМ КЛИМОМ РОДИТЕЉА

ДИПЛОМСКИ РАД - МАСТЕР

Студент:

Марија Гргуревић

25-ДА/2010

Ментор:

проф.др Душанка Лазаревић

Чланови комисије:

асс. Ана Весковић

проф. Др Бранислав Јевтић

Београд, 2012.

САЖЕТАК

У овом раду је приказана мотивација постигнућа кроз два теоријска конструкта, циљне оријентације (усмерености) појединца ка остварењу циља и мотивационе климе. Конструкт циљне оријентације подразумева два типа усмерености ка постизању циља: умереност на резултат (“ego“ goal orientation) и усмереност на задатак и развој вештине (“task“ goal orientation). Циљ овог истраживања је утврдити израженост, значајност разлика у циљној оријентацији пливача, њену повезаност са опаженом мотивационом климом коју стварају родитељи. Упитницима циљне оријентације (Task and Ego Orientation in sport Questionnaire – TEOSQ) и опажене мотивационе климе родитеља (The Parent-Initiated Motivational Climate Questionnaire - PIMCQ-2) је испитан 91 пливач од којих су 52 такмичари, а 39 рекреативци. Резултати показују доминантност циљне оријентисаности на задатак и развој вештине. У односу на пол и узраст нема статистички значајне разлике ни у једној од две димензије циљне усмерености. Такође је утврђено да је разлика у циљној оријентацији ка остварењу резултата између пливача такмичара и пливача рекреативаца статистички значајна. Резултати вишеструке регресионе анализе су показали да је једини значајан предиктор циљне оријентације на задатак клима учења / уживања коју креира отац. Ни једна од испитаних димензија мотивационе климе није значајан предиктор циљне оријентације на резултат.

Кључне речи: оријентација на резултат, оријентација на задатак, мотивациона клима, пливачи, родитељи

САДРЖАЈ

1.УВОД.....	4
2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА.....	5
2.1 Социјално-когнитивна теорија.....	6
2.2 Теорија постигнућа.....	6
2.3 Циљна оријентација у спорту.....	8
2.3.1 Истраживања циљне оријентисаности у спорту у односу на узраст и пол.....	9
2.4 Мотивациона клима у спорту.....	10
2.4.1 Повезаност мотивационе климе коју креирају родитељи и циљне оријентације младих	11
2.4.2 Истраживања повезаности циљне оријентације младих спортиста и њиховог опажања мотивационе климе коју креирају родитељи	13
3. ПРЕДМЕТ, ЦИЉ И ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА.....	14
4. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА.....	15
5. МЕТОД ИСТРАЖИВАЊА.....	15
5.1 Узорак испитаника.....	15
5.2 Варијабле.....	16
5.3 Иструменти мерења.....	16
5.4 Процедура испитивања.....	17
5.5 Статистичка обрада података.....	17
6. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА.....	18
7. ЗАКЉУЧАК.....	22
8. ЛИТЕРАТУРА.....	26

1. УВОД

Спорт има велику снагу у обликовању живота младих подстичући њихов интегрални (социјални, интелектуални, моторички) развој. Он може представљати значајно средство развоја пожељних психосоцијалних карактеристика као што су: кооперативност, борбеност, независност, самосталност, самопотврђивање, самопоуздање, селф концепт, мотивација постигнућа, итд. Са друге стране, уколико се пренагласи вредност такмичења и победе, спорт постаје извор великог притиска и стреса за децу и омладину, при чему узбуђење, спонтаност, изазов, задовољство, креативност, сви они разлози због којих је дете почело да се бави спортом, полако нестају.

Спорт младих сам по себи није ни лош ни добар, пре свега зависи од тога како га воде одрасли (Бачанац, 2011). Социјална средина коју чине родитељи, тренери, професори физичког васпитања може стварати мотивациону климу која доприноси позитивном искуству детета у спорту, самоактуелизацији, развоју личности, али и мотивациону климу која доприноси разочарењу детета и трауматизованом напуштању спорта не успевајући да реализује своје спортске потенцијале. Бачанац (Бачанац, 2011) говори о две могуће филозофске позиције:

1) *Хуманистички приступ:*

- Спорт у служби оптималног личног и социјалног развоја сваког детета;
- Спорт као средство за промоцију васпитних циљева, тј, спорт у служби васпитања;
- Спортско такмичење као средство за васпитање и учење;
- Циљ такмичења је учење, о себи, о другима, уживање у спорту, усавршавање вештина и
- Спорт треба да служи деци, а не деца да служе спорту.

2) *Модел спорта одраслих:*

- Циљ спорта је “citius-altius-fortius“ (више, даље, брже);

- Победа није све, она је једина ствар;
- Успех се изједначава са победом, све остало је неуспех;
- На децу се гледа као на минијатуре одраслих и
- Деца се третирају као потенцијалне “спортске машине“ које производе медаље, пехаре, рекорде.

Савремена спортска психологија покушава да да одговоре на питања мотивације младих да се баве спортом, разлога због којих млади напуштају спорт, утицаја социјалне средине на бављење и остваривање успеха у спорту.

Уколико се успех у спорту изједначава са победом а неуспех са поразом, млад спортиста ће сваки свој пораз који је саставни део спорта доживети као неуспех, што би могло да услови сумњу у своју личну и спортску компетентност. Ако своје учешће у спорту доживљава само као конкуренцију, као прилику да се пореди са другима, победи противник, притисак такмичења постаје велики, доживљава се стрес, а губи спонтаност, креативност, задовољство.

Бављење спортом би требало да подразумева позитиван приступ тренирању што значи правилан однос према успеху, развијање интринзичке (унутарње мотивације), задовољење мотива младих због којих они улазе у спорт, поштовање личности детета (Бачанац, 2011).

Родитељи су природно незаобилазни чинилац дечијег спорта, њихов допринос некада позитивном, а некада негативном искуству детета је огроман. И када греше, а својој деци ускраћују задовољство бављења спортом и не дозвољавају да испољи своје спортске потенцијале, то није из лоших намера, већ из незнања (Бачанац, 2011).

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА

Да би могли разумети шта је то што појединца мотивише да се бави одређеном активношћу потребно је разумети на који начин појединац доживљава своје учешће у тој активности. Први теоретичари мотивације (Atkinson, 1964; McClelland, 1996 према Cox,

2005) су мотивацију доживљавали у квантитативном смислу, па су појединци доживљавани као “високо мотивисани“, или “ниско мотивисани“. Сматрало се да је мотивација лична карактеристика коју појединац поседује у већој или мањој мери. Новије концепције теорије мотивације покушавају да сагледају квалитативне аспекте мотивације што би значило да појединци могу бити на различит начин мотивисани, о чему говори теорија циљне оријентације у контексту мотивације постигнућа која припада социјално-когнитивном приступу.

2.1. Социјално-когнитивна теорија

Теорија која у најширем смислу покушава да сагледа мотивацију је социјално - когнитивна теорија Алберта Бандуре (према Тубић, 2004) која понашање особе дефинише као интеракцију три фактора: персонални чиниоци, окружење (средински чиниоци), понашање. Међу персоналним чиниоцима успешности, па тако и у успешности у спорту, истиче се значај когнитивних способности, мотивације (нарочито унутрашње) као и уверености у сопствене способности (самоефикасност). Срединским чиниоцима се сматра подршка коју појединац добија од средине за остварење активности, очекивања (лична и социјална), циљеви који се постављају, итд. Понашање се објашњава као резултат деловања претходна два фактора, при чему се не подразумева да сваки фактор има подједнак нити истовремени утицај. Снага фактора зависи, пре свега, од саме особе (спортисте), али и од ситуације у којој се налази.

Знања и способности које спортиста има, нису довољни показатељи постигнућа, већ се морају узети у обзир и уверења у властите способности. Уверење које спортиста има о својим способностима утиче на понашање спортисте, али и само понашање повратно утиче на мишљење о властитим могућностима, постављању и остварењу циљева.

Социјално когнитивни приступ мотивацији помаже у разумевању понашања усмерених на постигнуће у спорту.

2.2. Теорија постигнућа

Како наводи Кокс (Сох, 2005), мотивација за постигнућем се може дефинисати као предиспозиција приступању или избегавању такмичарске ситуације. Уз то се мора узети у

обзир да је то далеко шири психолошки појам од психолошке побуђености за једно такмичење, јер се ради о дубоко утемељеном мотиву спортисте да свој спортски век проведе у остварењу одређеног циља.

Теорија која је покушала да објасни мотивацију постигнућа је Мек Келланд - Аткинсонова теорија која није прихваћена од већине спортских психолога у корист ситуацијски специфичних когнитивних теорија. Један од разлога неприхватања су тешко мерљиви и сложени психолошки контрукти (жеља за постизањем успеха, страх од неуспеха, интринзичка, екстринзичка мотивација, циљна оријентација) од којих зависи, али је њен значај у њиховом разумевању.

Један од првих истраживача који се теоријом постигнућа у спорту бавио у оквиру социјално - когнитивног приступа је Николс (Nicholls, 1992). Основна идеја ове теорије је да је свака особа циљно усмерено биће које жели демонстрирати сопствену компетентност (Nicholls, 1992; Duda, 1993) и користи циљну оријентацију на учење или резултат да вреднује успех. Мотивација је у компетитивном контексту у великој мери одређена циљевима постигнућа због чега је за њено разумевање важно схватити субјективно значење постигнућа ономе који га жели постићи (Horga, 1993).

Истраживачи су почели да истражују како се циљна оријентасаност на учење и резултат испољава у различитим социјалним ситуацијама међу ученицима, што је било иницирано од стране Ејмс (Ames, 1992) и њених колега. Уочено је да ученици у учионици опажају мотивациону климу усмерену ка учењу, што повезују са жељом да уложи напор да би постигли успех, да су грешке део учења, а да их учитељи охрабрују и подстичу самопостигнуће. Супротно томе мотивациона клима усмерена ка резултату се повезује са жељом да се истакну сопствене способности, истакне супериорност у односу на остале студенте. По угледу на ова истраживања јавила се потреба да се испита у спорту мотивациона клима, коју стварају тренери (Newton & Duda, 1993b; Seifriz et al., 1992; Walling et al., 1993).

У новије време су почела да се реализују истраживања која се баве утицајем родитеља на мотивацију постигнућа младих спортиста (Roberts, Treasure & Hall, 1994; White, 1996).

Бројни истраживачи су потврдили да се мотивацијски концепти спортиста развијају под утицајем диспозиционих (циљна оријентација) и ситуационих (мотивациона клима) фактора у контексту постигнућа (Duda, 1993; Newton & Duda, 1999).

2.3. Циљна оријентација у спорту

Теорија циљне оријентације у контексту мотивације постигнућа претпоставља постојање два доминантна циља према којима је могуће просуђивати успех (личну компетентност) у ситуацији постигнућа (спорту). Разликује се усмереност ка задатку (task orientation) и усмереност ка резултату (ego orientation). Ова два типа диспозиционих фактора се сматрају ортогоналним, што је потврђено бројним истраживањима (Duda, 1992; 2001; Newton & Duda, 1995). То значи да спортиста може бити високо мотивисан на једној, а ниско на другој, као и да може бити високо или ниско мотивисан на обе димензије истовремено. Спортиста који је доминантно усмерен ка задатку, властити успех доживљава као резултат напредовања у развоју вештине услед уложеног труда, а напредак процењује у односу на своја прошла постигнућа и искуства. Учествовање у спорту је пре свега подстакнуто интринзичким мотивима због чега је виши доживљавај уживања и већа истрајност у бављењу спортском активношћу. Спортиста који је доминантно усмерен ка резултату, свој успех вреднује према нормативном критеријуму, што значи бити успешан, једнако је бити бољи од других. Успех доживљава као резултат супериорних способности, а напор и способност сматра обрнуто пропорционалним димензијама, тј. велико улагање напора повезује са ниским степеном способности и обрнуто. Доминантни мотиви су екстринзички, а висина мотивисаности зависи од резултата, награде и сл.

Неколико истраживања (Roberts, 1993; Duda, 1993) су се на узорцима деце и одраслих спортиста бавила повезаношћу циљева постигнућа и понашања којима се постигнуће жели постићи, при чему су се аутори сложили да одређени циљеви одређују понашање.

Када је појединац усредсређен на напор и заинтересован за извођење задатка, спреман је да се суочи са могућим потешкоћама или неуспехом приликом извођења и остане истрајан у жељи да дуже време ради на извођењу задатка (Nicholls, 1984). Овакав тип понашања је карактеристичан и за један део спортиста који су усмерени на резултат, и

то оних који себе процењују високо компетентнима. Обрасци понашања спортиста усмерених превасходно на резултат се огледају у одабиру прелаких или претешких задатака (с циљем избегавања неуспеха), недовољним улагањем напора, смањеном истрајношћу, лакшим и бржим одустајањем од спортске активности.

Важност циљне оријентисаности за разумевање мотивације постигнућа је препозната од стране многих аутора. Усмереност према резултату се повезује са осећањем притиска и тензије приликом вежбања (Newton & Duda, 1999), мањим уживањем у активности и уверењем да је успех последица супериорних способности, а не уложеног напора.

2.3.1. Истраживања циљне оријентисаности у спорту у односу на узраст и пол

Живин (Givvin, 2001) наводи да су Дуда и сарадници радили истраживање где није уочена разлика међу половима у циљној усмерености на задатак као и истраживање (Newton & Duda, 1993a) где нема полне разлике у циљној усмерености на резултат. Истраживање (Givvin, 2001) рађено на пливачима од 12 до 15 година је потврдило да нема значајне разлике у циљној оријентацији у односу на пол.

У истраживањима мотивације постигнућа се показало да се код деце веровање у своје способности са узрастом смањује. Млађи своје способности увек високо вреднују, превише оптимистично доживљавају, и верују у своје добро извођење у сваком следећем задатку (Xiang et al., 2003; Wigfield & Eccles, 1992). Међутим, са годинама њихова перцепција сопствених могућности је тачнија, у складу са актуелним извођењем, а њихова очекивања су реалнија (Wigfield & Eccles, 1992).

Истраживање (Digelidis & Papaionnou 1999) циљне оријентације рађено на узорку од 674 ученика у настави физичког васпитања, узраста од 10 до 17 година, је показало да су млађи више усмерени ка задатку у односу на старије ученике.

На универзитету у Малазији је рађено истраживање (Chin, Kho & Low, 2009) циљне оријентације на задатак и резултат којим је испитивано да ли постоје разлике међу половима и међу различитим узрастним групама. Истраживање је рађено на 632 спортиста (342 дечака, 283 девојчица) узраста од 15 до 18 година старости. Резултати овог истраживања показују да нема значајне разлике у циљној оријентацији на задатак ни међу

половима, ни међу старосним групама. Занимљиво је да, када је упитању циљна усмереност на резултат, нема значајне разлике међу старосним групама, али је значајна разлика међу половима. Спортисти су више циљно усмерени на резултат у односу на спортскиње, што је у сагласности са истраживањима (White & Duda, 1994; Newton & Duda, 1993a) која такође указују на вишу усмереност дечака на конкуренцију и остварење резултата.

2.4. Мотивациона клима у спорту

У одређивању доминације једног типа циљне оријентације у односу на други, важну улогу има окружење које сачињавају родитељи, тренери, професори, вршњаци и др. Они делују на усвајање образаца циљне оријентисаности, односно на развој мотивационе климе у контексту постигнућа. Мотивациона клима може бити дефинисана као више или мање усмерена ка резултату или задатку, зависно о захтева ситуације.

У истраживањима у подручју спорта се разликују два типа мотивационе климе (Duda, 1992; Newton & Duda, 1993a; White, 1996). *Мотивациона клима усмерена ка развоју и постизању вештине* присутна је код спортиста који су интринзички мотивисани, уживају у активности и улажу велику количину напора у тренинг који сматрају занимљивим. При раду је наглашена сарадња међу спортистима, нагласак је на развоју спортских вештина, спортисти верују да сваки од њих доприноси тимском успеху који се процењује према критеријуму самореферентности. Спортисти су такође примарно заинтересовани за учење и вежбање, код њих је карактеристичан висок ниво преданости у спорту и свему што је са тим у вези, траже социјалну подршку и повратне информације од одраслих који их усмеравају и конструктивно критикују. У условима такмичења, спортисти који делују у оквиру овог типа мотивационе климе, научене вештине и стратегију деловања сматрају средством које ће их довести до такмичарског резултата и верују да је највећа добробит тренирања у развоју спортских вештина. Супротно томе, ако спортисти тренирају у конкуритивним условима, вођени императивом победе, у којима се истиче или кажњава лоше извођење или резултат, ради се о *мотивационој клими усмереној ка извођењу*. Спортисти који делују у таквом контексту успех сматрају последицом супериорних способности а вежбање сматрају досадним делом спорта, мотивисани су за такмичења која сматрају приликом за демонстрацију својих компетентности и статуса у

односу на остале спортисте. Овај тип мотивационе климе карактерише осипање из спорта, нарочито код спортиста са нижим осећањем компетентности. Тако да у условима интерперсоналне конкуренције, јавног вредновања или нормативних повратних информација постоје погоднији услови за развој мотивационе климе усмерене ка резултату. У ситуацији у којој се наглашава процес учења и сарадња, погоднији су услови за развој мотивационе климе усмерене ка задатку и развоју вештине. Утврђена је повезаност мотивационе климе усмерене ка развоју вештине са позитивним, прилагођеним афективним обрасцима, док се мотивациона клима усмерена ка извођењу и резултату повезује са слабије прилагођеним или потпуно неприлагођеним обрасцима понашања и доживљавања (Ntoumanis & Biddle, 1999). Уз то, мотивациона клима усмерена ка развоју вештине се повезује са факторима интринзичке мотивације (Newton & Duda, 1999), и квалитетнијим спортским извођењем, док је мотивациона клима усмерена ка резултату значајан фактор високог стреса код спортиста (Christodoulidis, Digidelis & Papaioannou, 2001), што укупно иде у прилог потреби за развијањем мотивационе климе усмерене ка задатку и развоју вештине. Пожељни мотивациони концепти у складу са бројним досадашњим истраживањима јесте мотивациона клима усмерена ка учењу и развоју вештина, у оквиру које спортисти развијају циљну оријентисаност према задатку, а последица таквог деловања је виши ниво интринзичке мотивисаности, квалитетније спортско извођење.

Основне смернице за успешно деловање на унапређење мотивације постигнућа код спортиста произилазе из формирања погодне мотивационе климе, а са друге стране из обликовања прикладних циљева.

2.4.1. Повезаност мотивационе климе коју креирају родитељи и циљне оријентације младих

Истраживачи су се најпре засебно бавили питањима на који начин индивидуална варијабла (циљна оријентисаност), а на који начин ситуациона варијабла (мотивациона клима), утичу на понашање спортисте у контексту постигнућа. У истраживањима (Duda & Нот, 1993) у којима је директно упоређивана циљна оријентација спортиста и циљна оријентација њихових родитеља се показало да корелација није значајна. Међутим, ови

налази могу да укажу на то да је битно испитивати како млади перципирају мотивациону климу родитеља, а не и саму по себи оријентисаност родитеља.

Ако је појединац у одређеном окружењу довољно дуго, његова природна диспозиција ка резултату или задатку може бити промењена. Са тим се поклапа мишљење неких истраживача (Ntoumanis & Biddle, 1999), да дуготрајна изложеност неком типу мотивационе климе може одредити циљну оријентацију младог спортисте. Однос између циљне оријентације и мотивационе климе је динамичан и сложен (Duda, 2001), веза није каузална, већ реципрочна (према Trboglav, 2006). Уколико је опажање младих спортиста да родитељи верују да је кључ успеха уложен напор и сами ће имати слична уверења. Уколико перципирају да је за родитеље основа успеха у спорту супериорна способност и сами ће свој успех процењивати нормативно, у односу на друге (White, et al., 1998).

Спортиста високо мотивисан ка остварењу задатка опажа да и отац и мајка подстичу климу која се заснива на учењу и уживању, и у мањој мери доживљавају да је успех достигнут са мање уложеног напора (White & Duda, 1993). Супротно томе, појединци високо оријентисани на резултат уочавају да отац и мајка стварају климу у којој се подстиче успешност у извођењу задатка без улагања много труда (White & Duda, 1993).

Уочена је разлика међу половима у перцепцији мотивационе климе у смислу да девојчице опажају израженију мотивациону климу усмерену на задатак и слабију мотивациону климу усмерену на резултат у односу на дечаке (Walling et al., 1993; White et al., 1992).

Одустајање из спорта је учесталије уколико је спортиста више усмерен ка остварењу резултата (White & Duda, 1994) при чему се непријатна осећања могу претворити у високу анксиозност. То све говори у прилог потребе истраживања повезаности циљне оријентисаности и опажене мотивационе климе коју креирају одрасли јер, како сматра Николс (према White, 1998), циљна оријентација се развија у социјалном окружењу током детињства, где најважнију улогу у том процесу имају родитељи.

2.4.2. Истраживања повезаности циљне оријентације младих спортиста и њиховог опажања мотивационе климе коју креирају родитељи

Дуда и Хом (Duda & Hom, 1993) су се бавили директном проценом циљне оријентације родитеља и деце користећи упитник TEOSQ (Task-and-Ego-Orientation) за једне и друге, при чему није уочена значајна корелација. Значајност корелације је уочена између циљне оријентације спортиста и њихове перцепције циљне оријентације родитеља.

Бајт (White, 1998) истиче значај повезаности циљне оријентације младих са опаженом мотивационом климом коју стварају родитељи а касније је и Живин (Givvin, 2001), радећи истраживање на узорку младих пливача од 12 до 15 година потврдила значајност повезаности циљне оријентације младих и њихове перцепције мотивационе климе коју стварају одрасли.

Почетно истраживање (White, 1996) је рађено да би се развио упитник којим се мери мотивациона клима коју креирају родитељи PIMQ - 2 (Parent Initiated Motivational Climate Questionnaire). Резултатима факторске анализе је утврђено да се преко две димензије: брига (Worry - Conducive climate) и постизање успеха без напора (Success-Without - Effort Climate) процењује клима у породици оријентисана на резултат, а преко димензије учење / уживање (Learning - Oriented Climate) процењује клима оријентисана на учење.

У другом истраживању, Бајт (White, 1996) је уочила да начин на који одбојкашице перципирају мотивациону климу коју стварају родитељи утиче на њихову циљну оријентацију. Конкретно, мотивациона клима у којој се тежи успеху без великог улагања напора је предиктор циљне оријентације на резултат, супротно томе мотивациона клима у којој се истиче уживање и учење је предиктор циљној оријентацији на задатак.

Бајт (White, 1998) је истраживала могуће комбинације циљне оријентације: висока оријентација – резултат / ниска задатак, висока задатак / ниска резултат, висока резултат / задатак, ниска резултат / задатак и каква мотивациона клима у породици им претходи. Висока задатак / ниска резултат је последица мотивационе климе у којој оба родитеља истичу учење и уживање. Супротно томе висока резултат / ниска задатак је последица климе у којој се подстиче успех без много труда. Уз то отац је перципиран као неко ко изражава забринутост због прављења грешака. Висока резултат / висока задатак је

последица климе у којој оба родитеља истичу значај учења и уживања у учењу нових вештина. На крају, ниска резултат / ниска задатак је последица климе у којој мајка изражава забринутост у учењу нових вештина.

Истраживања (White & Duda, 1993 - према White 2007) су показала позитивну повезаност између високе усмерености спортиста на извођење задатка и развоја вештине и опажања да оба родитеља иницирају мотивациону климу учења и уживања.

3. ПРЕДМЕТ, ЦИЉ И ЗАДАЦИ

Два основна конструкта теорије постигнућа, циљна оријентација и мотивациона клима, су питања којима су се истраживања бавила углавном одвојено, у циљу добијања одговора о њиховом утицају на понашање спортиста. Малобројна су истраживања која показују како ове две мотивационе димензије интеракцијски делују на понашање младих спортиста.

Стога, циљ овог истраживања је испитати циљну усмереност младих спортиста - пливача, као и повезаност циљне усмерености, као диспозиционог фактора, са једне стране, и перципиране мотивационе климе као ситуационог фактора, са друге стране.

Задаци истраживања:

Утврдити која од циљних оријентација младих спортиста - пливача (задатак или резултат) је израженија;

Утврдити да ли постоји статистички значајна разлика у циљној оријентацији у односу на пол и узраст спортиста;

Утврдити да ли постоји статистички значајна разлика у циљној оријентацији између пливача такмичара и пливача рекреативаца;

Утврдити како млади пливачи опажају израженост мотивационе климе коју креирају родитељи;

Утврдити да ли постоји повезаност између циљне оријентације на постигнуће пливача и опажене мотивационе климе коју крирају родитељи.

4. ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

С обзиром на постављени циљ, задатке истраживања, а у складу са предвиђањима теорије постигнућа, као и са већ постојећим истраживањима на ову тему, могу се поставити следеће хипотезе:

H1: Циљна оријентација на резултат пливача такмичара, у поређењу са пливачима рекреативцима, је израженија;

H2: Разлика у циљној оријентацији на задатак између пливача такмичара и рекреативаца није значајна;

H3: Разлика у циљној оријентацији између пливача и пливачица није значајна;

H4: Нема значајне разлике у циљној оријентацији међу млађим и старијим пливачима;

H5: Постоји повезаност, између опажене мотивационе климе коју креирају родитељи и циљне усмерености младих спортиста.

5. МЕТОД ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање је неекспериментално, са корелационим нацртом. Примењена је техника анкетирања.

5.1. Узорак испитаника

Узорак је сачињавало 91 ученик основних и средњих школа из Србије, узраста од 12 до 17 год који се баве пливањем такмичарски или рекреативно. Од тога су 52 (57,1%) пливачи такмичари из различитих клубова Србије чији је просечан стаж тренирања 5,6 година и 39 (42,9%) пливачи рекреативци из Градског Центра за Физичку културу и Спортског центра

Врачар, чији је просечни стаж рекреативног бављења пливањем 4,4 године. Критеријум за изабрани узорак је био најмање две године такмичарског бављења пливањем за такмичаре и намање једна година бављења пливањем у великом базену (25м) за рекреативце. Узорак је релативно уједначен по полу, односно 47,3% чине испитаници мушког пола (n=43), а 52,7% чине испитаници женског пола (n=48).

5.2. Варијабле

Независне варијабле су пол пливача, године старости, начин бављења пливањем (рекреативно, такмичарски) и опажена мотивациона клима коју креирају родитељи.

Варијабла пол је категоричка варијабла са два нивоа: мушки и женски.

Варијабла године старости трансформисана је у категоричку варијаблу са два нивоа (млађи узраст од 12 до 14, старији узраст од 15 до 17 година).

Варијабла начин бављења пливањем је такође категоричка варијабла са два нивоа: рекреативци, такмичари.

Опажена мотивациона клима коју креирају мајке и очеви усмерена на задатак (димензија учење / уживање) и опажена мотивациона клима усмерена на постигнуће (димензије: брига и постизање успеха) су независне варијабле.

Зависне варијабле су скорови на субскалама циљне оријентације (задатак и резултат).

5.3. Инструменти мерења

За потребе овог рада коришћена су два упитника. **Упитник циљне оријентације у спорту** - Task and Ego Orientation in sport Questionnaire - TEOSQ (Duda et al., 1995., адаптиран према Весковић, 2011). Садржи две независне димензије: оријентација према задатку и оријентација према резултату. Састоји се из 11 тврдњи (ајтема) од чега 5 одређује усмереност према задатку (нпр. “Осећам се најуспешнијим у спорту када учим нове вештине, што ме мотивише да још више вежбам”), а преосталих 6 одређује усмереност ка резултату (нпр. “Осећам се најуспешнијим када остали не могу да изводе спортске задатке добро као ја”). За свих 11 тврдњи понуђени су одговори на петостепеној

скали Ликертовог типа која подразумева: 1 – уопште се не слажем, 2 – углавном се не слажем, 3 – нисам сигуран, 4 – углавном се слажем, 5 – у потпуности се слажем.

Упитник опажене мотивационе климе родитеља - (The Parent-Initiated Motivational Climate Questionnaire (PIMCQ-2; White, Duda & Hart, 1992., адаптиран према Весковић, 2011) садржи 24 ставке. Првих 12 ставки почињу тврдњом “Осећам да моја мајка..”. Других 12 ставки почиње тврдњом “Осећам да мој отац...”. Издвајају се два димензије: једна је клима усмерена на учење и задатак, а друга је клима усмерена на постизање резултата. Испитаници одговарају заокруживањем једног од понуђених одговора на петостепеној скали Ликертовог типа (од 1 “изразито се не слажем” до 5 “изразито се слажем”).

5.4. Процедура испитивања

Испитивање са такмичарима је спроведено током маја 2012. када се одржало пливачко такмичење у оквиру Школских олимпијских игара, у организацији Савеза за школски спорт Србије. Спроведено је добровољно, анонимно и уз пристанак родитеља, у мањим групама пре такмичења. Испитивач је био присутан у току анкетирања и испитаницима је дао детаљно упутство за попуњавање. Анкетирање је извршено пре такмичења.

У Градском Центру за Физичку Културу и Спортском центру Врачар са групама које се рекреативно баве спортским пливањем је задат упитник непосредно пре часа уз претходно појашњење на шта се односе упитници и како их попунити. Добијен је пристанак од стране родитеља, и испитивање је спроведено добровољно и анонимно у мањим групама.

5.5. Статистичка обрада података

У овом истраживачком раду употребљена је дескриптивна статистика (M , SD), а од инференцијалних статистичких анализи примењени су: анализа варијансе (ANOVA), као и вишеструка регресиона анализа. Добијени подаци су обрађени у статистичком програму SPSS, 19.

6. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

У овом делу рада приказани су дескриптивни параметри циљне оријентације пливача.

Табела 1. Дескриптивни показатељи циљне оријентације испитаника (узорка у целини)

Циљна оријентисаност на	Распон		M	SD
	Потенцијални	Актуелни		
резултат	1,00-5,00	1,00-5,00	2,97	0,90
задатак	1,00-5,00	2,20 -5,00	4,39	0,60
(N=91)				

Као што се види из Табеле 1, виша просечна вредност је добијена на субскали *циљна оријентација на задатак* (4,39), у односу на просечне вредности добијене на субскали *циљна оријентација на резултат* (2,97). Може се још уочити да је хомогеност у оцени виша за тврдње које се односе на задатак.

Према теорији постигнућа (Nicholls, 1989) се сматра да ће понашање појединца (спортисте) бити у складу са начином на који доживљава успех. У овом случају доминантност циљне оријентације на задатак (вештину) указује да пливачи овладавање вештине, улагање напора, превазилажење својих могућности сматрају својим успехом.

У циљу одговора на питање статистички значајне разлике у циљној оријентацији међу половима примењена је анализа варијансе (ANOVA). Резултати су приказани у табели број 2.

Табела 2. Циљна оријентисаност испитаника према полу

Циљна оријентација	Пливачи		Пливачице		F	p
	M	SD	M	SD		
резултат	2,89	0,96	3,04	0,86	0,65	0,423
задатак	4,42	0,56	4,37	0,48	0,23	0,633

Међу половима није утврђена статистички значајна разлика ($F(1,89) = 0,65, p > 0,05$) у циљној оријентацији на резултат као и ни у циљној оријентацији на усвајање вештина ($F(1,89) = 0,23, p > 0,05$). Добијени резултати су у складу са истраживањем Живин (Givvin, 2001) рађено на узорку од 90 пливача (35 дечака, 55 девојчица), узраста од 12 до 15 година, које је показало да међу половима нема разлике у циљној оријентацији. Живин овакве резултате објашњава тиме што сматра да су дечаци више усмерени ка конкуренцији, резултату, више укључени у популарније спортове као што су фудбал, кошарка, бејзбол.... Док девојчице, иако могу једнако да учествују у популарнијим спортовима, нису толико присутне у њима, због чега Живин (Givvin, 2001) наводи да без обзира како перципирају спортове, девојчице су у једнакој мери привучене пливањем као спортом.

Један од задатака овог рада је да се утврди да ли постоји разлика у циљној оријентацији међу пливачима такмичарима и рекреативцима, због чега је примењена анализа варијансе (ANOVA), а резултати приказани у табели број 3.

Табела 3. Циљна оријентисаност испитаника према начину укључености у спорт

Циљна оријентација	Рекреативци		Такмичари		F	p
	M	SD	M	SD		
резултат	2,66	0,93	3,21	0,82	8,90	0,004**
затак	4,30	0,52	4,46	0,51	2,22	0,139

** $p < 0,01$

Између рекреативца и такмичара, разлика у циљној оријентацији на резултат је статистички значајна ($F(1,89) = 8,90, p < 0,01$), али у циљној усмерености ка савладавању вештина, разлика није статистички значајна ($F(1,89) = 2,22, p > 0,05$). Нису пронађена истраживања са којима би се ови резултати могли упоредити, али се може закључити да су у складу са постављеним хипотезама (H1, H2) у овом раду. Значајност разлике у циљној оријентацији на резултат би се могла објаснити тиме што пливачи такмичари учествују на званичним такмичењима и остварење резултата (победе) је један од циљева у њиховом бављењу пливањем. Може се још уочити да су и пливачи рекреативци и пливачи такмичари доминантно оријентисани према задатку. И једни и други су високо мотивисани да уче и усавршавају вештине, улажу труд, савладају задатке и дају све од себе да то

постигну. Уз то, пливачи такмичари су високо мотивисани да остваре резултат (победу). Када су спортисти високо оријентисани и на резултат и на вештину, штетни мотивациони утицаји усмерености ка резултату су умањени (Fox et al., 1994).

У односу на узраст испитаника, који су били подељени у млађу (од 12 до 14 година) и старију групу (од 15 до 17 година), подаци добијени у овом истраживању не указују на постојање статистички значајне разлике ($F(1,89) = 1,55, p > 0,05$), у усмерености ка резултату, као ни у усмерености ка савладавању задатка ($F(1,89) = 1,91, p > 0,05$). Добијени подаци су у сагласности са истраживањима (Chin, Khoo & Low, 2009), која указују да нема разлике међу млађим (12 и 13 година) и старијим (14 и 15 година) старосним групама у циљној оријентацији младих спортиста. Ови резултати би се могли објаснити тиме што је истраживање рађено на узорку младих спортиста различитог узраста, али са недовољно великим подзорцима по узрасту.

Циљна оријентација младих спортиста (индивидуална варијабла) се развија у социјалном окружењу (ситуациона варијабла), због чега је сматрано да је значајно испитати повезаност ова два конструкта теорије постигнућа. Приказани су резултати дескриптивне статистике која се односи на резултате добијене применом инструмената за мерење опажене мотивационе климе коју стварају родитељи, као и вишеструке регресије којом је проверена повезаност опажене мотивационе климе и циљне оријентације младих пливача.

Табела 4. Дескриптивни показатељи опажене мотивационе климе родитеља - The Parent-Initiated Motivational Climate Questionnaire (PIMCQ-2)

Димензије опажене мотивационе климе	Распон			
	Потенцијал.	Актелни	M	SD
Брига - мајка	1,00-5,00	1,00-4.40	1,75	0,73
Постизање успеха без напора-мајка	1,00-5,00	1,00 -4,67	1,94	0,78
Брига - отац	1,00-5,00	1,00-5,00	1,79	0,88
Постизање успеха без напора -отац	1,00-5,00	1,00-4,00	1,95	0,85
Учење/уживање - мајка	1,00-5,00	1,00-5,00	4,28	0,81
Учење/уживање - отац	1,00-5,00	1,00-5,00	4,27	0,91

Опажена клима у породици оријентисана на учење се процењује преко димензије учење / уживање, а клима усмерена на резултат, преко две димензије: брига и постизање успеха без напора. Кроз приказ дескриптивних параметара, у овом раду (табела 4), може се уочити да пливачи опажају климу у којој оба родитеља вреднују учење и уживање, а мање као климу у којој се испољава брига или истиче успех без уложеног напора.

У циљу одговора на питање о повезаности мотивационе климе коју креирају родитељи и циљне усмерености младих пливача, примењена је вишеструка регресија (табела 5). Комбинација предикторских варијабли: брига – мајка, постизање успеха без напора – мајка, брига – отац, постизање успеха без напора – отац, на критеријумску варијаблу оријентација на резултат.

Табела 5 . Димензије опажене мотивационе климе родитеља усмерене на постизање резултата као предиктори циљне оријентације на резултат

Димензије мотивационе климе	Beta	t	p
Брига - мајка	0,19	1,26	0,21
Постизање успеха без напора - мајка	0,03	0,17	0,86
Брига - отац	0,02	0,12	0,90
Постизање успеха без напора-отац	0,06	0,32	0,75

R^2 (adjusted) = 0,022 $F = 1,512$ $p > 0,05$

Подаци указују да ни по једној димензији опажене мотивационе клима родитеља ка резултату, нема повезаности са циљном усмереношћу пливача ка резултату. Добијени резултати нису сагласни, са резултатима истраживања (White, 1996) рађеном на узорку 204 одбојкаша и одбојкашица узраста од 14 до 17 година. Вајт (White, 1996) је најпре корелацијом добила резултат који показује да ниједна од димензија мотивационе климе није повезана са циљном оријентацијом на резултат, да би хијерархијском регресијом утврдила да мотивациона клима постизање успеха без напора предвиђа циљну оријентацију на резултат. Применом хијерархијске регресије у овом раду нису добијени другачији резултати у односу на оне који су добијени стандардном регресијом.

У табели 6. су приказани резултати повезаности опажене мотивационе климе родитеља на димензијама циљне усмерености ка задатку, учењу вештина, са циљном усмереношћу пливача.

Табела 6. Димензије опажене мотивационе климе родитеља усмерене на учење као предиктори циља усмереног на учење

Димензије мотивационе климе	Beta	t	p
Учење/уживање-мајка	-0,05	-0,29	0,77
Учење/уживање-отац	0,45	2,50	0,01

R^2 (adjusted) = 0,150 $F=8,965$ $p = 0,00$

Вишеструка регресија предикторских варијабли: учење / уживање - мајка, учење / уживање - отац на критеријумску варијаблу циљна оријентација на учење је показала да уколико мотивациона клима коју креирају родитељи усмерена ка учењу и пливачи ће бити на тај начин циљно усмерени. Укупна могућност предвиђања циљне усмерености на основу ове комбинације предиктора је 15% при чему једини статистички значајан предиктор је учење / уживање коју иницира отац. Резултати се делимично поклапају са резултатима истраживања (White & Duda, 1993 - према White 2007) у којима је утврђено да постоји позитивна повезаност између високе усмерености спортиста на учење и усавршавање вештина и опажања да оба родитеља иницирају мотивациону климу учења и уживања. Собзиром на резултате истраживања Бајт (White, 1996), у којем се перцепција климе учење / уживање објашњава са 7% варијансе циљне оријентације ка вештини, добијени резултати у овом раду се могу сматрати значајним.

7. ЗАКЉУЧАК

Основни циљ рада је био да се утврди која од две циљне оријентације је доминантна код младих пливача, и да ли мотивациона клима коју креирају родитељи доприноси циљној оријентацији младих спортиста.

Добијени резултати показују високу циљну оријентацију на учење и код младих пливача такмичара и пливача рекреативаца. Поред тога, пливачи такмичари су високо циљно оријентисани и ка остварењу резултата. Нија уочена ниска усмереност ни на једној од димензија циљне оријентације, ни код рекреативца нити код такмичара. Ниска усмереност на обе димензије, подразумевала би да спортиста није заинтересован ни за развој, нити за демонстрацију своје компетентности у спорту (Duda, 2001).

Истраживањем је утврђено да не постоје статистички значајне разлике у циљној оријентацији међу пливачима према полу. Добијени резултати су у складу са истраживањем Живинове (Givvin, 2001), такође рађено са пливачима. У истраживања циљне оријентисаности у другим спортовима добијени су другачији резултати који указују да су дечаци значајно више усмерени ка резултату, у односу на девојчице. Могло би се закључити да су потребна истраживања у којима би се испитивало да ли је врста спорта (индивидуалан, колективни) значајна за разлике у циљној оријентацији међу половима.

Овим истраживањем је такође утврђено да су пливачи такмичари, значајно више усмерени на резултат у односу на рекреативце, али и да су високо усмерени на савладавање вештине. Овај податак представља важну информацију за одрасле (родитеље, тренере...) који у појединим ситуацијама резултат стављају у први план, сматрајући да је и за дете бити најбољи, главни мотив, при чему занемарују важност усмерености на задатак.

Податак да су пливачи такмичари доминантно усмерени ка задатку, али и високо усмерени ка резултату је позитиван мотивацијски образац јер постоје два извора успеха (задатак и резултат). Високо мотивисан и усмерен спортиста на плану савладавања вештине и постизања резултата, поред тога што жели да оствари успех на такмичењу, буде бољи од других, увек тежи да стиче нове вештине, превазилази своје могућности, напредује и развија се. Доказано је да овакав облик мотивације опада у време адолесценције (Newton & Duda, 1999) што је потребно да знају родитељи да би предузели одговарајуће мере да би се он одржао.

Овај рад се поред мотивацијског концепта спортиста под утицајем диспозиционог фактора (циљне оријентације) у контексту постигнућа, бавио и мотивационом климом која је други (ситуациони) фактор који утиче на мотивацију постигнућа спортисте, а креирају

је родитељи. Млади пливачи перципирају да оба родитеља стварају климу у којој они могу да се посвете развијању својих способности, учењу нових вештина, подстичу их да уложе труд у остварењу својих циљева.

Сигурно је да оба родитеља имају своју улогу пре свега у томе да се дете уопште укључи у спорт, а касније и у процесу тренинга, такмичења, даљег континуираног бављења спортом. У нашој социокултурној средини се отац перципира као неко ко се више разуме у спорт. Тиме би се могло објаснити резултат овог истраживања којим се дошло до закључка да отац има значајну улогу у формирању циљне оријентације пливача. Уколико отац ствара климу у којој се вреднује учење, не истиче способност, снажљивост, већ труд и уживање у самом извођењу активности, код деце ће промовисати циљну оријентисаност на учење, савладавање вештине.

Родитељи би требало да буду свесни да је сваки њихов гест, поступак, изговорена реч, праћена од стране младих и да начин на који их деца перципирају доприноси њихом развоју у спортској активности којом се баве, а затим и у животу. Одрасли би требало да буду опрезни на који начин дискутују о спортском постигнућу своје деце трудећи се да потенцирају разговор о уложеном напору, да се постигне успех у извођењу активности, а мање коментарише остварен резултат.

Резултати овог истраживања недвосмислено говоре у прилог доминантне циљне оријентације младих пливача на задатак. Према теорији циљева постигнућа појединац циљно оријентисан ка учењу, верује да уложен труд, упорност, овладавање нових вештина доноси успех. Ограничење рада је што немамо увид у ниво компетентности пливача и резултатских постигнућа такмичара. Треба тежити даљим истраживањима у којима ће се испитати повезаност циљне оријентације младих спортиста са нивоом компетентности и оствареним резултатима на такмичењима, као и са дужином такмичарског стажа.

Ако спорт сматрамо значајним чиниоцем социјализације, развоја, васпитања младе личности, могло би се закључити да ће се контекст постигнућа у оквиру којег делује млада особа у спорту пренети и у осталим сегментима живота. Сем тога, спортисти који су високо оријентисани на извођење независно од степена оријентисаности на резултат,

уживају у сваком сегменту спортског процеса због чега је важно да спорт, пре свега, буде пријатно, позитивно и корисно искуство.

Овим радом се желело указати на значај везе између породице и спорта и њеног значаја за васпитање младих кроз спорт. Требало би размишљати дугорочно, какве су последице укључености спорта у животе младих људи. Не могу сви постићи врхунски резултат у спорту, али могу осетити задовољство, креативно се испољавати и доживети позитивно искуство, и да физичко вежбање и бављење спортом постане део стила живота.

8. ЛИТЕРАТУРА

Ames, C. (1992). Achievement Goals, Motivational Climate and Motivational Processes. In: Roberts, G.C. (Ed.): *Motivation in Sport and Exercise*, (pp.161-177). Champaign, IL: Human Kinetics Publishers.

Бачанац, Љ. (2011). Психолошко-педагошки аспекти рада са децом у спорту. У Б. Јевтић. *Дечији спорт од праксе до академске области* (стр.123-139). Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.

Vesković, A., & Milanović, M. (2011). Relationship between goal orientation, motivation and positive affective outcomes of young athlete in Serbia. *Facta universitatis*, 9 (4), 455-464.

Digelidis, N., & Papaioannou A. (1999). Age-group differences in intrinsic motivation, goal orientations and perceptions of athletic competence, physical appearance and motivational climate in Greek physical education. *Scand J Med Sci Sports* 9, 375 – 380.

Duda, J. L. (2001). Achievement Goal Research in Sport: Pushing Boundaries and Clarifying some Misunderstandings. In: Roberts, G. C. (Ed.): *Advances in Motivation in Sport and Exercise*, (pp. 129-183). Champaign, IL: Human Kinetics Publishers.

Duda, J. L. (1993). Goals: A Social-Cognitive Approach to the Study of Achievement Motivation. In: Singer, R.N., Muhphrey, M., & Tennant, L.K. (Eds.): *Handbook of Research in Sport Psychology*, (pp. 421-435). New York: Macmillian Publ. Company.

Duda, J. L. (1992). Motivation in Sport Settings : A Goal Perspective Approach. In: Roberts, G. C. (Ed.): *Motivation in Sport and Exercise*, (pp 57-93). Champaign, IL: Human Kinetics Publishers.

Duda, J. L., & Hom, H. L. J. (1993). Interdependencies between the perceived and self-reported goal orientation of young athletes and their parents. *Pediatric Exercise Science*, 5 (3), 234-241.

Duda, J. L., Chi, L., Newton, M. L., Walling, M. D., & Catley, D. (1995). Task and Ego orientation and Intrinsic Motivation in Sport. *International Journal of Sport Psychology*, 26, 40-63.

Newton, M., & Duda, J. L. (1993a). Elite adolescent athletes' achievement goals and beliefs concerning success in tennis. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15, 437-448.

Newton, M. L., & Duda, J. L. (1993b). Psychometric validation of the perceived motivational climate in sport questionnaire-2. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15S, 59.

Newton, M., & Duda, J. L. (1999). The Interaction of Motivational Climate, Dispositional Goal Orientations and Perceived Ability in Prediction Indices of Motivation. *International Journal of Sport Psychology*, 30, 63-82.

Nicholls, J. G. (1984). Achievement motivation: Conceptions of ability, subjective experience, task choice, and performance. *Psychological Review*, 91(3), 328-346.

Nicholls, J. G. (1992). The General and the Specific in the Development and Expression of Achievement Motivation. In: Roberts, G.C.: *Motivation in Sport and Exercise*, (pp.31-57). Champaign, IL: Human Kinetics Publishers.

Ntoumanis, N., & Biddle S. J. H. (1999). Affect and achievement goals in physical activity: a meta-analysis. *Scandinavian Journal of Medicine Science in Sport*. 9, 315-322.

Roberts, G. C. (1993). Motivation in Sport: Understanding and Enhancing the Motivation and Achievement of Children. In: Singer, R. N., Muhphay, M., Tennant, L. K. (Eds.): *Handbook of Research in Sport Psychology*, (pp. 517-586). New York: Macmillian Publ. Company.

Roberts, G. C., Treasure, D. C., & Hall, H. K. (1994). Parental goal orientations and beliefs about the competitive-sport experience of their child. *Journal of Applied Social Psychology*, 24, 631 - 645.

Seifriz, J. J., Duda, J. L., & Chi, L. (1992). The relationship of perceived motivational climate to intrinsic motivation and beliefs about success in basketball. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15, 172 - 183

Trboglav, M. (2006). Ciljna orijentacija i motivacijska klima - prediktori intrinzične motivacije u sportu (*diplomski rad*). Zagreb: Filozofski fakultet, odsjek za psihologiju.

Тубић, Т., (2004). *Психологија и спорт*; део: Мотивација и спорт (121-159стр). Бачки Петровац: Култура

Fox, K., Goudasl, M., Biddle, S., Duda, J. L., & Armstrong, N. (1994). Children's task and ego goal profiles in sport. *British Journal of Educational Psychology*, 64, 253-261

Horga, S. (1993). *Psihologija sporta*. Zagreb: Školska knjiga

Xiang, P., McBride, R., Guan, J. M., & Solmon, M. (2003). Children's motivation in elementary physical education: an expectancy - value model of achievement choice. *Res Q Exerc Sport*, 74, 25-35.

Сох, Р. Н. (2005). *Психологија спорта: концепти и примјене*; део: Мотивација и самопоуздање у спорту (209 – 237стр). Јастребарско: Наклада Слaп

Chin, N. S., Khoo, S., & Low, W. J. (2009). Sex, age group and locality differences in adolescent athletes beliefs, values and goal orientation in track and field. *Journal of exercise science & fitness* 7, 112-121.

Christodoulidis, T., Papaioannou, A., & Digelidis, N. (2001). Motivational Climate and Attitudes Towards Exercise in Greek Senior High School: A Year-Long Intervention. *European Journal of Sport Science* 1,(4), 1-12.

Walling, M., Duda, J. L., & Chi, L. (1993). The perceived motivational climate in sport questionnaire: Construct and predictive validity. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15, 173-184.

Wigfield, A., & Eccles, J. S. (1992). The development of achievement task values: a theoretical analysis. *Dev Rev*, 12, 1– 46.

White, S. A. (1998). Adolescent Goal Profiles, Perceptions of the Parent - Initiated Motivational Climate and Competitive Trait Anxiety. *Human Kinetics Publishers*, 12, 16-28.

White, S.A. (1996). Goal Orientation and Perceptions of the Motivational Climate Initiated by Parents. *Human Kinetics Publishers*, 8, 122-129.

White, S.A. (2007). Parent - Created Motivational Climate. In S. Jowett & D. Lavallee (Eds.), *Social Psychology in Sport* (pp. 115-130). Illinois: Human Kinetics

White, S. A., & Duda, J. L. (1994). The relationship of gender, level of sport involvement, and participation motivation to task and ego orientation. *International Journal of Sport Psychology*, 25, 4-18.

White, S.A. & Duda, J. L. (1993). The relationship between goal orientation and parent – initiated motivational climate among children learning a physical skill. Paper presented at the 8 th world meeting for the International Society for Sport Psychology, Lisbon, Portugal.

White, S. A., Duda, J. L., & Hart, S. (1992). An exploratory examination of the Parent - Initiated Motivational Climate Questionnaire. *Perceptual and Motor skills*, 75, 875-880.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1. Упитник циљне оријентације - Task and Ego Orientation in sport Questionnaire-TEOSQ (Duda et al.,1995., адаптиран према Весковић).

Прилог 2. Упитник опажене мотивационе климе - (The Parent-Initiated Motivational Climate Questionnaire – PIMCQ - 2 (White, Duda & Hart, 1992., адаптиран према Весковић)

Прилог 1. Upitnik o ciljnoj orijentaciji – TEOSQ

Uzrast _____ Pol (zaokružiti) M Ž

Dužina treniranja _____

Način uključenosti u sport (zaokružiti) TAKMIČARSKI REKREATIVNO

Sledeće tvrdnje opisuju različite situacije u kojima sportisti mogu da se osećaju najuspešnijim. Tvrdnje opisuju situacije kada TI sam/a osećaš da si najuspešniji/a u sportu. Svaku tvrdnju pažljivo pročitaj. U zavisnosti od stepena u kojem se slažeš sa svakom tvrdnjom, zaokruži jedan od ponuđenih odgovora

Osećam se najuspešnijim/om u SPORTU onda kada:	uopšte se ne slažem	uglavnom se ne slažem	nisam siguran	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
1. sam ja jedini/a koji/a može dobro da izvede zadatak i pokaže veštinu	1	2	3	4	5
2. učim nove veštine, što me motiviše da još više vežbam	1	2	3	4	5
3. mogu da vežbam bolje od mojih prijatelja /saigrača	1	2	3	4	5
4. ostali ne mogu da izvode sportske zadatke dobro kao ja	1	2	3	4	5
5. ostali zabrljaju, a ja ne	1	2	3	4	5
6. učim nove veštine ulažući mnogo truda	1	2	3	4	5
7. naporno vežbam i trudim se	1	2	3	4	5
8. ja postizem najviše poena / najbolje rezultate	1	2	3	4	5
9. sam ja najbolji/a	1	2	3	4	5
10. se osećam dobro zbog veština koje učim	1	2	3	4	5
11. dajem sve od sebe	1	2	3	4	5

Прилог 2. Upitnik opažene motivacione klime roditelja- PIMCQ-2

Sledeće tvrdnje opisuju ponašanja, očekivanja i osećanja roditelja u vezi s tvojom sportskom aktivnošću. Prvi deo upitnika sadrži tvrdnje vezane za ponašanje, očekivanja i osećanja tvoje majke. U drugom delu su tvrdnje vezane za oca. Svaku tvrdnju pažljivo pročitaj i zaokruži onaj odgovor koji najbolje izražava tvoje slaganje ili neslaganje sa tom tvrdnjom.

	Moja majka:	Izrazito se ne slažem	Ne slažem se	Neutralan/na sam	Slažem se	Izrazito se slažem
1	čini da se zabrinem zbog neuspeha	1	2	3	4	5
2	čini da se zabrinem zbog neuspeha jer ću izgledati loše u njenim očima	1	2	3	4	5
3	kaže da je za mene važno da pobedim bez ulaganja napora	1	2	3	4	5
4	misli da treba da postignem mnogo bez mnogo truda	1	2	3	4	5
5	čini da se osećam loše kada nisam tako dobar/dobra kao drugi	1	2	3	4	5
6	čini da se bojim da napravim grešku	1	2	3	4	5
7	govori mi da treba da budem zadovoljan/na kada postignem nešto bez velikog truda	1	2	3	4	5
8	odobrava moje uživanje kada ulažem napor da naučim nove veštine	1	2	3	4	5
9	podržava moje osećanje uživanja u usavršavanju veština;	1	2	3	4	5
10	čini da se zabrinem oko izvođenja onih veština u kojima nisam dobar/dobra	1	2	3	4	5
11	podstiče me da uživam u učenju novih veština	1	2	3	4	5
12	govori mi da su greške deo učenja	1	2	3	4	5

	Moj otac:	Izrazito se ne slažem	Ne slažem se	Neutralan/na sam	Slažem se	Izrazito se slažem
1	čini da se zabrinem zbog neuspeha	1	2	3	4	5
2	čini da se zabrinem zbog neuspeha jer ću izgledati loše u njegovim očima	1	2	3	4	5
3	kaže da je za mene važno da pobedim bez ulaganja napora	1	2	3	4	5
4	misli da treba da postignem mnogo bez mnogo truda	1	2	3	4	5
5	čini da se osećam loše kada nisam tako dobar/dobra kao drugi	1	2	3	4	5
6	čini da se bojim da napravim grešku	1	2	3	4	5
7	govori mi da treba da budem zadovoljan/na kada postignem nešto bez velikog truda	1	2	3	4	5
8	odobrava mi da uživam kada pokušavam da naučim nove veštine	1	2	3	4	5
9	podržava moje osećanje uživanja u usavršavanju veština	1	2	3	4	5
10	čini da se zabrinem oko izvođenja onih veština u kojima nisam dobar/dobra	1	2	3	4	5
11	podstiče me da uživam u učenju novih veština	1	2	3	4	5
12	govori mi da su greške deo učenja	1	2	3	4	5